

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 459/2019 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen kansalaisten oikeusturvan kannalta liian korkeiksi nousseista oikeudenkäyntikuluista

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Pia Kauman /kok näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 459/2019 vp:

Mitä perusteluissa kuvatuista keinoista hillitä oikeudenkäyntikulujen kasvua hallitus aikoo toteuttaa mahdollisimman pikaisesti jo tällä vaalikaudella,

miten hallitus aikoo lisätä sovittelumenettelyn kannustavuutta riidan osapuolille ja

onko hallituksella muita vaihtoehtoisia keinoja, joita se aikoo ottaa käyttöön, jotta oikeusprosessien kesto saadaan lyhennettyä, oikeusprosessien kustannuksia pienennettyä ja sitä kautta palautettua kansalaisten luottamus oikeusjärjestelmän toimivuuteen?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:stä ilmenee oikeudenkäyntikulujen jakautumista koskeva pääsääntö, niin sanottu täyden korvauksen periaate. Sen mukaan asianosainen, joka häviää riita-asian, on velvollinen korvaamaan kaikki vastapuolensa oikeudenkäyntikulut, jolleivät kulut ole kohtuuttomat tai aiheudu tarpeettomista toimenpiteistä. Sääntö perustuu ajatukseen siitä, että juttuun voittaneelle – eli tuomioistuimen arvion mukaan kyseisessä riidassa oikeassa olleelle – asianosaiselle ei tule aiheutua kustannuksia perustellun oikeussuojan saamisesta. Oikeudenkäynnin hävinneen asianosaisen suojaamisen vuoksi korvattaviksi voivat kuitenkin tulla vain kulut tarpeellisista toimenpiteistä, eivätkä ne saa olla määrältään kohtuuttomat.

Vaatus oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta on luonteeltaan dispositiivinen. Tästä seuraa, ettei tuomioistuin voi tilanteessa, jossa asianosainen myöntää perusteeltaan ja määrältään vastaapuolen kuluvaatimuksen oikeaksi, arvioida vaatimuksen kohtuullisuutta toisin.

Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b §:ssä säädetään kuitenkin oikeudenkäyntikulujen kohtuullistamisesta viran puolesta. Säännöksen mukaan tuomioistuin voi myös viran puolesta alentaa maksettavaksi tuomittavia oikeudenkäyntikuluja heikomman asianosaisen eduksi, vaikka asianosainen ei ole sitä vaatinut, ja silloinkin, kun asianosainen on myöntänyt vastaapuolen kuluvaatimuksen oikeaksi. Esimerkiksi vakuutusyhtiön ja vakuutuksen edunsaajana olevan yksityishenkilön

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 459/2019 vp

lön voidaan joskus katsoa olevan siten epätasa-arvoisessa asemassa, että olisi kohtuutonta velvoittaa jälkimmäinen korvaamaan täysimääräisesti edellisen oikeudenkäyntikulut, vaikka vakuutusyhtiö olisikin voittanut jutun.

Riita-asioissa vaadittujen ja tuomittujen oikeudenkäyntikulujen määrä on ollut vuoden 1993 alioikeusuudistuksen jälkeen jatkuvassa kasvussa. Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa tehdyt tutkimuksen (Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 93/2009, Käräjäoikeuksien riita-asiat 2008) mukaan vuonna 2008 asianosaisten yhteenlasketut oikeudenkäyntikulut käräjäoikeudessa olivat 43 prosentissa riita-asioista suuremmat kuin riideltävä intressi. Ei ole syytä olettaa, että oikeudenkäyntikulujen määrä olisi tämän jälkeenkään ollut vähenemään päin.

Oikeudenkäyntikulujen määrän kasvu on nostanut etenkin yksityishenkilöiden ja pienten yritysten prosessikynnystä siten, että monien aiheellistenkin juttujen vieminen tuomioistuimeen on käytännössä estynyt kuluriskin vuoksi. Suuret oikeudenkäyntikulut ovat siten heikentäneet oikeusurvaa.

Hallitusohjelmassa oikeudenkäyntien kustannusten alentaminen on asetettu tavoitteeksi, ja hallitus on sitoutunut selvittämään oikeudenkäyntikulujen määrätymisperusteita muun muassa kuluriskin alentamiseksi. Tuoreimmat tiedot oikeudenkäynneissä vaadituista ja tuomituista oikeudenkäyntikuluista ovat vuodelta 2008. Sen vuoksi oikeusministeriö on tilannut Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutilta selvityksen siitä, miten vaadittujen ja tuomittujen oikeudenkäyntikulujen määrät laajoissa riita-asioissa ovat viime aikoina kehittyneet. Kun selvitys valmistuu, oikeusministeriössä tehdään arvio hallitusohjelman mukaisista jatkotoimista.

Korkeiden oikeudenkäyntikulujen lisäksi oikeudenkäyntien pitkä kesto heikentää oikeuden saatavuutta riita-asioissa. Käräjäoikeuksien käsittelyajat ovat 2010-luvulla pidentyneet sellaisissa riita-asioissa, joissa toimitetaan pääkäsittely. Mediaanikäsittelyaika on tällä hetkellä yli vuoden. Käsittelyaikojen pidentymiseen on luultavasti vaikuttanut se, että riita-asiat ovat tulleet laajemmiksi ja niissä esitetään enemmän todistelua. On selvää, että asianosaisten pitäisi saada ratkaisu riitoihinsa nykyistä nopeammin.

Hallitusohjelmassa on asetettu oikeusvaltion kehittämisen osalta tavoitteeksi oikeusprosessien toimivuus ja oikeusturva. Oikeusturvaa tulee olla saatavilla taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta.

Hallitusohjelmaan on kirjattu oikeusprosessien toimivuuden lisäämiseksi hanke näytön vastaanottamista oikeudenkäynneissä koskevien säännösten muuttamiseksi siten, että käräjäoikeudessa vastaanotettu suullinen todistelu taltioitaisiin eikä kuultavia enää kutsuttaisi uudelleen hovioikeuteen. Uudelleen kuulemisen sijaan todistelu otettaisiin hovioikeudessa vastaan katsomalla käräjäoikeudessa tehdyt kuva- ja äänitallenteet. Oikeusministeriö on joulukuussa asettanut työryhmän valmistelemaan tarvittavia säädösmuutoksia. Työryhmän toimikausi päättyy marraskuussa 2020, ja tavoitteena on ottaa uusi menettelytapa käyttöön vuonna 2022.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 459/2019 vp

Hallitus selvittää ohjelmansa mukaisesti myös muun muassa oikeusavun tulorajojen nostamista ja keskituloisten oikeusapua. Selvitys tehdään valtioneuvoston tutkimus- ja arviointihankkeena. Hankkeen tuloksia käytetään sen arvioimiseksi, onko oikeusavun tulorajoja koskevia säädöksiä tarpeen muuttaa, millaisia muutosten tulisi olla ja millaisia kustannusvaikutuksia muutoksilla olisi. Tästä tutkimushankkeesta on parhaillaan kilpailutus menossa, ja tutkimuksen on tarkoitus alkaa vielä tänä keväänä.

Hallitusohjelmassa asetetuissa tavoitteissa todetaan, että sovittelun käyttöä vahvistetaan oikeudenkäyntien määrän vähentämiseksi. Sovittelua ei käytettäisi tilanteessa, jossa se saattaisi uhata uhrin oikeusturvaa. Hallitusohjelmakirjauksen mukaan tullaan lisäksi selvittämään mahdollisuuksia tuoda sovittelun kaltaisia menettelyjä joihinkin hallintoprosesseihin sekä selvittämään pienten yksityisten, mukaan lukien yritysten, välisten riita-asioiden ratkaisua kevyemmällä menettelyillä, esimerkiksi lautakunnilla. Oikeusministeriö on ryhtynyt toimenpiteisiin hallitusohjelmakirjauksen toimeenpanemiseksi ja on asettamassa työryhmää sovittelun edistämiseksi. Työryhmän tehtävänä tulee olemaan muun muassa edistää sovittelua sekä kartoittaa sovittelun ja vaihtoehtoisten konfliktinratkaisukeinojen tämänhetkisestä tilannetta, olemassa olevia rakenteita ja lainsäädännön toimivuutta oikeusministeriön hallinnonalalla.

Helsingissä 12.2.2020

oikeusministeri Anna-Maja Henriksson